

אגרת מספר 150 פסוטה – כפר נוצרי – ערבי - ישראלי

ב- 15.12.17 נפגשנו בפסוטה עם אילת בר מאיר, לטיול מאיר תרתי משמע. היה סיור רב משתתפים – הגיעו 41 איש.

המשתתפים: ניר ותמי ירקוני, ליאורה, איריס זרטל, נני ברק, דן כהן, יורם ונילי, גדעון, זהר, איתן קלונר, נדן, ארז, ברוך, לילך, גדעון הדס, חמוטל, ענת, 6 גצובים, רותם, נגה עם יערה ועפרי, רוני, פריד, אליקו, דוד קיסוס, צביקה מינה, רועי, גיורא גירש ואשתו, דורון גלילי, שאלתיאל, זמירה, ואיילת עם שני חברים.

נפגשנו בכניסה לכפר, נסענו למעין ומשם רגלית ל"בית רימא" – "בית מוניר נג'אר" – "זקאק" – "בית ילדותו של אנטון שמאס" – כנסייה, ולסיום "באנו חושך לגרש" בעזרת נרות חנוכה במעין.

עין אל ראורדה = מעין ער-אציל הוא מעין שיבש בשנים האחרונות. היה מקור החיים העיקרי של הכפר עד החיבור למקורות באמצע המאה העשרים. המקומיים קוראים למעין – "מעין האהבה" – היו שולחים לכאן את הצעירים ל"דייט". הצמחייה שמסביב הייתה מסתירה אותם. המים חולקו בצורה שוויונית בין המשפחות בעזרת איש שהיה אמון על חלוקת המים. (הוויז יודע לקרוא למעין בשם "באר פסוטה").

הישוב הנוכחי יושב על שרידי עבר. הנוצרים הגיעו לכאן בסוף המאה ה-18. עמק עקרב – חלקו המפושט של נחל שרך – שימש משך השנים כעורף כלכלי לכפר. במאה העשרים שימש הטבק כענף פרנסה עיקרי.

לא ברור מאיפה הגיע השם פסוטה (אבל השם מוכר סיורים לפי אילת).

נמרוד הוסיף – לכאורה, פסוטה משמרת את השם היהודי משנתי של הישוב "מפשטה" בו שכנה משפחת חרים אחת מכ"ד משמרות הכהנים. זהו זיהוי טופונומי על פי דמיון, אבל העניין נופל בגלל שהישוב נמצא בתוך המרחב הנוצרי באותה תקופה.

למעשה בעבר היו פה כמה חורבות. הכפר התחיל במעלה הגבעה ליד הכנסייה. כאן ליד המעין זוהתה חורבה בשם "פאסיל-דניאל" / "פצלת". זהו תל ארכיאולוגי שקיימים בו ממצאים כבר מן הברונזה הקדומה (חומה), והלאה דרך הברונזה התיכונה (קבר שחפר מוטי אביעם, עם ממצא של חרפושית עם קרטוש של פרעה מהשושלת ה-13), תקופות הברזל, הפרסית, הרומית וגם צלבנית.

מהמעין עלינו אל גלעין הכפר. בדרך ראינו אבנים עתיקות עם פיתוחים, המשולבות כבנייה משנית בקירות הישוב החדש.

את "**העולם של רימא**" גילינו בבית המוכתר ח'ורי המשופץ. הבית היה מוזנח, עזוב וסגור. זה היה ביתם של סבא וסבתא של רימא (שנולדה בחיפה). רימא הייתה מורה לאנגלית ולמדה עיצוב אופנה. כמעצבת אופנה היא חיפשה מקום משלה. הבית הזה הוא הגשמת החלום.

רימא סיפרה שהתעוררה בוקר אחד בשנת 2015 בשעה 5:55, ראתה את המקום לעיני רוחה, וידעה מה הייעוד שלה.

הבית משמש כמרכז תרבותי, המהווה חוד חנית בשיח חדש בחברה המסורתית הפנימית. מתקיימים בבית הזה חוגים שונים: עיצוב אופנה (עם חוט ומחט כמו בעבר), תפירה, אנגלית, ציור, ריקוד דבקה – כ- 80 תלמידים. בכניסה לכפר פגשנו "כריסמס מרקט" חברתי. המכירה במקום היא דרך לאיסוף כסף למתנות חג עבור ילדים ממשפחות קשות יום. יש התנגדות של אנשי המקום למהלכים האלה. רימא מאמינה שהשינוי כבר בדרך. רימא סיפרה על כמה מיצירותיה. המטרה לדבריה – שיבואו אנשים לשיח ודו-שיח.

שמענו גם על יצירתה של רימא "היא הלכה בשדות" שהציגה כמענה לפסלו של יגאל תומרקין "הוא הלך בשדות". בניגוד לפסל המייצג שימוש פיזי בגוף לאלומות ופגיעות קשה, רימא יצרה שמלה בצבעי ירוק זית המייצגת ימי שלום ושמחה.

הנייד של רימא 0509870610.

בדרך החוצה קנינו ונהנינו ממאכלי המרקט, ואגב גם תרמנו קצת להגשמת החלום של רימא. התחנה הבאה רק כמה מטרים בהמשך הרחוב, הייתה ביתו של מוכתר נוסף - חליל מיכאל נג'אר.

בית מוניר נג'אר, בנו של חליל – מוניר הוא מורה דרך משנת 1972, ראשון במגזר. היה בעבר מנהל בית הספר המקומי. אילת סיפרה על אופי תושבי הכפר שמונה כ- 3000 תושבים, כולם נוצרים מלכיתים קאתולים. מוניר סיפר שבפסטה מתגוררות משפחות של פליטי 1948 מכפרים שונים נטושים בגליל – מנצורה, סוחמתה, איקרית.

הבית מסתיר סיפור גדול על האם מרי. מרי נולדה ביאברוד בסוריה. בשנת 1942 היא ועוד שתי צעירות הגיעו לגליל לחפש עבודה, כי שמעו שנפתחו בתי ספר בצמוד לכנסיות. מרי הגיעה לפסטה ללמד אנגלית. חליל אבא של מוניר התאהב בה. היא לא נענתה לחיזוריו, לכן הוא נהג לזרוק עליה כדורים כדי שתשים לב אליו. בסוף הצליח.

בשנת 1959 הגיע לכפר מושל המחוז הצבאי (עוד היה משטר צבאי בכפרים הערביים). הוא הגיע עם בחור מרושל בשם "**פתחי נאסר**" שלדברי הקצין הוא מצרי, שאנשי הכפר צריכים לשמור ולארח. פתחי התנהג מוזר. הוא הלך לכנסיה במשך 40 ימים לפני הפסחא, כל יום. הוא ביקש להיות מורה. מכיוון שהיו חסרים כאלו, מבוקשו ניתן לו. גם לבית נג'אר הוא הגיע כדי ללמוד ערבית מפי מרי. אחרי 58 יום פתחי נסע לנהריה ולא חזר עוד. (מכאן, עם ניב ערבי סורי בפיו, עבר פתחי לארגנטינה להשלמת סיפור הכיסוי). ב- 18.1.1965 נתפש תחת השם "כמאל אמין סאבת" בדמשק כמרגל ישראלי בשם: אלי כהן. הוא נתלה על ידי הסורים ב- 18.5.1965.

הנייד של מוניר – 0544480531.

יצאנו אל הסמטה העתיקה בדרך העולה לכנסייה. כאן בפסטה יש שתי סמטאות כאלו הנקראות – "**זקאק**". בצד הבית של משפחת נג'אר יש קשת אבן יפה עם פיתוחי אבן של אומן לבנוני. בעבר זה היה הפתח של הבית. לכאן הגיע אלי כהן עם המושל הצבאי.

הלכנו אל הכנסייה ומעבר לה אל **בית ילדותו של אנטון שמאס**, הסופר המפורסם בן המקום. היום זוהי חורבה של שרידי בית. אילת פתחה כאן את ספרו של שמאס – "**ערבסקות**" (הוצאת עם עובד, סדרת ספרייה לעם, 1986). זהו ספר זיכרונות של אנטון

שמאס מילדותו בפסוטה, דרך מגוריו בחיפה ועד הגיעו לארה"ב. הספר נכתב בעברית, ואיזו עברית – נפלאה. אילת הקריאה קטע המספר ומתאר את "בית ילדותו" של הסופר.

זוהר אופיר הוסיף שאשתו היהודייה של אנטון היא בת דודתו של זוהר. נולדו לזוג שני ילדים. האישה נפטרה מסרטן.

בהמשך הקריאה אילת עוד קטע מהספר "ערבסקות", קטע על "עבודה באבן" שכל כך אופיינית לכפר. הקטע על "אבו-מסעוד" נמצא בעמודים 36-37 שם.

" לימים נידלדל צור מחצבתו של אבו-מסעוד, וחרב מעין האבנים האדומות. על כן נדד לכפר פקיעין הסמוך, ששם פורחות האבנים השחורות, ושם אף זומנה לאבו-מסעוד ההזדמנות להוציא מוניטין לעצמו וליצור את מה שכינה 'אבן השתייה' של חייו בין האבנים, לאמור, את המצבה השחורה שעל קברו של חוזה המדינה. זכה בנימין זאב הרצל וערבי דווקא הוא שהמציא את האבן השחורה הענקית שהונחה להיות גלעד על קברו.

הפקחים שנשלחו מטעם הטכניון לייעץ לאבו-מסעוד איזהו המקום הטוב למצוא בו את הסלע המתאים, מצאו עצמם עד מהרה שקועים בוויכוח סוער עם האיש הסלעי העקשן. הם אומרים האבן הנדרשת טמונה בעומק עשרה מטרים במקום הזה והוא צורח כנגדם ואומר בבטחה לא כי, אלא שם, ובעומק שלושה מטרים בלבד תמצא אבן השתייה של הציונים. והם מאיימים להוציא מידיה את ביצוע העבודה וחוזרים כלעומת שבאו.

והבורר שנשלח לאחר יומיים אל אתר המחצבה שקבע אבו-מסעוד ברוב עקשנותו, נוכח לדעת לתדהמתו שאכן צדק האיש בחיזויו והנה כבר החל במלאכת החציבה.

שתי אבנים שחורות הן, אליבא דאבו-מסעוד המנוח, האבן השחורה שבכעבה אשר במכה, שחצב אותה אללה הכל יכול, והאבן השחורה שעל קבר הרצל, שחצב אבו-מסעוד בן התמותה. ולזו ולזו עולים לרגל. אלא שאללה אין לו תעודה מן הטכניון להעיד על כך."

התחנה הבאה הייתה הכנסייה. זו נבנתה בסוף המאה ה-19 אחרי שהישנה הייתה קטנה מדי להכיל את הקהל הגדל והולך. הכנסייה נקראת על שם מר-אליאס הוא הנביא אליהו. האב מיכאל הוא הכומר המחזיק במקום. כשבאנו האב מיכאל ברך זוג צעירים באירוסיהם, כשיצאנו הוא היה עסוק בטקס הטבלה של תינוקת (איריס זרטל כתבה על טקס הטבלה " הפעוטה תרזה לא כ"כ הבינה על מה ולמה המהומה סביבה. לבושה במחלצות ומלווה במשפחתה הנרגשת הגיעה לטקס הטבלה בזמן הביקור שלנו בכנסייה. שמלה חדשה לטקס, שמלה נוספת לאחריו, עגלה עם מתנות שיחולקו לאורחים ונרות שיחזיקו הילדים. ואביה הגאה שהתכבד במשיכת החבל וצלצל בפעמון. מזל טוב ורוב נחת").

הנוצרים המלכיטים היו שייכים בעבר לכנסייה היוונית אורתודוקסית. הם עברו לשכון תחת כנפי הוותיקן והפכו לקאתולים. איריס הוסיפה: זהו הזרם הגדול בנצרות בארץ. בעוד שבכנסייה המזרחית המחולקת ל-15 פטריארכיות נהגו להתפלל בשפת המקום הרי שבכנסייה הקאתולית נהגו להתפלל בלטינית. רוב הקהל לא הבין את השפה. היום אפשר להתפלל גם בערבית.

בשונה מהכנסייה המזרחית ובשונה מהכנסייה הקאתולית כאן יש איקונוסטאזיס חלקי – לא קיר מלא שמפריד בין הקהל למזבח כפי שנהוג בכנסייה המזרחית, ולא חוסר בקיר או בהפרדה בין הקהל למזבח כמו שנהוג בכנסייה הקאתולית. (האקוסטיקה במקום נוראית).

בין לבין ירד הערב. ובחושך הודלקו אורות הקישוט בכפר. ביניהם גם **עץ האשוח** הגדול והמרשים ("הגדול במזרח התיכון" – כך נהוג לומר בכל כפר או עיר). מנהג עצי האשוח נלקח מגרמניה של המאה ה-16. הוא בעייתי כי לא בכל העולם יש אשוחים. כך עברו להשתמש בחומרים שונים, שגם אפשרו להגדיל את העצים.

הכפר מקושט יפה. בשנים האחרונות עלתה פסוטה על דרך התיירות, והיא מזמינה את הקהל הרחב כל שנה ל-3 ימי פסטיבל, בהם יש דוכנים, אוכל, מופעים, אוהל אירוח גדול ושאטלים מהחניות מחוץ לכפר אל תוכו.

בדרך חזרה אל המעיין עברנו ליד **הכנסייה הישנה** שעוברת בימים אלו שיפוץ ושימור. הבית נקנה על ידי משפחת עאסי (סוחמטאים) אחרי שהפסיק לתפקד ככנסייה. במקום ייבשו טבק. לאחרונה קנתה הכנסייה את המקום ומשפצת אותו ככנסייה.

הסיום כאמור היה ליד המעיין. הדלקנו נרות חנוכה. אליקו התכבד להדליק ולברך. גיורא גירש ליווה במפוחית את שירת מעוז צור. היה מיוחד ומרגש.

תודה לאילת בר מאיר שפתחה שערים והאירה לנו את הפינה המיוחדת הזו שנקראת פסוטה.